

Univerzita Hradec Králové

Přírodovědecká fakulta

Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby, Pedagogická fakulta, UHK

**Umělecko-historické památky a možnosti jejich využití v
rámci edukace -Komponovaná krajina Jičína**

Bakalářská práce

Autor: Terezie Kracíková

Studijní program: B1501 Biologie

Studijní obor: Biologie se zaměřením na vzdělávání, Výtvarná tvorba se
zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Klára Zářecká, Ph. D.

Hradec Králové

červen 2015

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Terezie Kracíková**
Osobní číslo: **S12308**
Studijní program: **B1501 Biologie**
Studijní obory: **Biologie se zaměřením na vzdělávání**
Výtvarná tvorba se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: **Umělecko-historické památky a možnosti jejich využití v rámci edukace - Komponovaná krajina Jičína**
Zadávací katedra: **Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je na základě odborného studia umělecko-historického vývoje konkrétních kulturních památek (lokace památky, její historie, architektura a výzdoba, zahradní a krajinná architektura?) připravit edukační program určený studentům výtvarné výchovy základních a středních škol. Součástí praktické didaktické části práce je vlastní realizace vzdělávacího programu se studenty a zhodnocení jeho kvalit pomocí kvalitativních metod pedagogického výzkumu. Praktickým výtvarným výstupem práce budou autorsky zpracované pracovní listy, poster (autorsky řešený design -písmo, barevnost, použití vlastních fotografií a ilustrací?) či krátký animovaný film (v rozmezí 2-5 minut), který bude možné dále využít jako univerzální vzdělávací materiál v hodinách výtvarné výchovy. Edukační program představí studentům kulturní památky souvisejícími s komponovanou krajinou okolí města Jičína. Bude řešit jejich vznik, samotný historický a architektonický vývoj a jejich význam v krajině a především povede k prohloubení vztahu ke kulturně-historickému dědictví zvoleného regionu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Seznam odborné literatury:

- **Parkan, František a kol. (eds.): Výchova ke vztahu ke kulturně historickému dědictví. Metodická příručka, Praha, 2008, ISBN 978-80-7290-287-3.**
- **Johnová, Radka, Marketing kulturního dědictví a umění, Praha, 2008, ISBN 978-80-247-2724-0.**
- **Dytrtová, Kateřina, Inspirační zdroje v oblasti Umění a kultura, Ústí nad Labem, 2007, ISBN 978-80-7044-856-4.**
- **Šobáňová, Petra, Poznámky k partnerství výtvarné a muzejní pedagogiky, Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2007.**
- **Šobáňová, Petra, Muzejní edukace, Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Olomouc 2012, ISBN 978-80-244-3003-4.**
- **SANDELL, Richard - JANES, Robert R. (eds.): Museum Management and Marketing, Leicester, 2007.**
- **KUBÍČEK, Jiří. Úvod do estetiky animace. Praha : Akademie múzických umění, 2004. ISBN 80-7331-019-8.**

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. et Mgr. Klára Zářecká, Ph.D.

Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby

Datum zadání bakalářské práce: **17. prosince 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. června 2015**

L.S.

doc. RNDr. PaedDr. Pavel Trojovský, Ph.D.
děkan

Mgr. art. Mária Hromadová, ArtD.
vedoucí katedry

V Hradci Králové dne 25. června 2015

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem v seznamu použité literatury uvedla všechny prameny, z kterých jsem vycházela.

V Hradci Králové dne

Jméno a příjmení

Anotace

KRACÍKOVÁ, T. *Umělecko-historické památky a možnosti jejich využití v rámci edukace - Komponovaná krajina Jičína*. Hradec Králové, 2015. Bakalářská práce na Přírodovědecké fakultě Univerzity Hradec Králové. Vedoucí bakalářské práce Mgr. et Mgr. Klára Zářecká, Ph. D.

Cílem bakalářské práce je na základě odborného studia umělecko-historického vývoje konkrétních kulturních památek (lokace památky, její historie, architektura a výzdoba, zahradní a krajinná architektura) připravit edukační program určený studentům výtvarné výchovy základních a středních škol. Součástí praktické didaktické části práce je vlastní realizace vzdělávacího programu se studenty a zhodnocení jeho kvalit pomocí dotazníkového šetření. Praktickým výtvarným výstupem práce budou autorsky zpracované pracovní listy tvořící jeden pracovní sešit, který bude součástí kufříku. Edukační program představí studentům kulturní památky souvisejícími s komponovanou krajinou okolí města Jičína. Bude řešit jejich vznik, samotný historický a architektonický vývoj a jejich význam v krajině a především povede k prohloubení vztahu ke kulturně-historickému dědictví zvoleného regionu.

Klíčová slova

kulturní památky, edukace kulturní dědictví, kvalitativní výzkum, pracovní listy

Annotation

KRACÍKOVÁ, T. *The Art-historical monuments and the possibilities of their use in the context of education - the composed landscape of Jičín*. Hradec Králové, 2015. Bachelor Thesis at Faculty of Science University of Hradec Králové. Thesis Supervisor Mgr. et Mgr. Klára Zářecká, Ph. D.

The aim of bachelor thesis is based on an expert study of art-historical development of specific cultural heritage (monuments location, its history, architecture and decoration, landscape architecture) to develop an educational program for students of art education in primary and secondary schools. The practical teaching part is own realization the educational program with students and evaluate its quality using survey. The practical work results of art will be processed copyrighted work sheets forming a workbook which will be part of the case. The educational program will introduce students to cultural monuments associated with composed landscape around Jičín. Will solve the creation, the historical and architectural development and their significance in the landscape and in particular lead to a deepening of the relationship to the cultural and historical heritage of the selected region.

Keywords

cultural monuments, cultural heritage education, qualitative research, worksheets

Obsah

Úvod	8
1 Teoretická část	9
1.1 Charakteristika období vzniku komponované krajiny z pohledu uměleckého	9
1.2 Baroko	9
1.3 Působení barokního umění	10
1.4 Převzetí Jičina Albrechtem z Valdštejna	11
1.5 Geografická charakteristika kompozice	11
1.6 Architekti podílející se na kompozici	11
1.6.1 Nicolo Sebregondi	12
1.6.2 Andrea Spezza	13
1.6.3 Giovanni Pieroni	13
1.7 Díla tvořící krajinnou kompozici	14
1.7.1 Veliš	16
1.7.2 Valdštejnský zámek	16
1.7.3 Kostel sv. Jakuba Většího	17
1.7.4 Valdická brána	20
1.7.5 Lipová alej	21
1.7.6 Libosad	21
1.7.7 Kartuziánský klášter	24
2 Praktická část	28
2.1 Inspirace	28
2.2 Forma zprostředkování	28
2.3 Pracovní listy	28
2.4 Představení práce	30
2.4.1 Grafická úprava	30
2.5 Realizace praktické části projektu	31
2.5.1 Vyplnění pracovního sešitu	31
2.5.2 Vyplnění dotazníku	31
Závěr	33
Seznam literatury	34
Obrazové přílohy	37

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá architektonickými památkami okolí města Jičína, které jsou propojeny v jeden celistvý komplex. Historické objekty zde vytváří unikátní krajinnou kompozici, jež vznikala v období baroka a byla navržena nejen z hlediska stavebního a uměleckého, ale byla přizpůsobena i astronomickým jevům. Tento celek vznikl díky Albrechtu z Valdštejna, který měl v plánu z Jičína vybudovat své sídlo.

V první části práce, jež se bude týkat hlavně teorie, objasním hlavní historické souvislosti, fakta, vznik a podnět k vybudování architektonické kompozice. Charakterizována bude doba baroka, kdy vznikala a co je pro ni příznačné. Další kapitola bude věnována stručným životopisům hlavních architektů, kteří se na stavbách Albrechta z Valdštejna podíleli. Tím se přeneseme k umělecko-historickým popisům jednotlivých staveb, jež jsou součástí barokní krajiny. Fakta o všech památkách budou doplněna o objasnění jejich umístění v krajině a určitém pořadí, které se jeví propojením jednotlivých objektů vzdušnou čarou jako jedna přímá linie. Předložené informace budou následně sloužit k edukaci zaměřené na studenty středních škol, kde se daná problematika vyučuje.

V druhé praktické části bude popsán vznik práce a hlavní zdroj inspirace, kterým je edukace v rámci památkové péče. Dále rozvedení hlavního účelu této části práce, jež má přibližovat dějiny výtvarného umění žákům a studentům určitých věkových kategorií, a to pomocí různých pomůcek a edukačního programu zaměřeného na hlavní téma bakalářské práce – Komponovaná krajina okolí Jičína. V této části bude zkoumán na skupině studentů středních škol autorsky vytvořený pracovní sešit, který obsahuje zadání v určitém rozsahu, odpovídající dané věkové kategorii.

1 Teoretická část

1.1 Charakteristika období vzniku komponované krajiny z pohledu uměleckého

Ve 20. letech 17. století po bitvě na Bílé hoře získává Jičín do své správy Albrecht z Valdštejna a hned od počátku s ním má velké úmysly. Vévoda frýdlantský měl v plánu stanovit Jičín svým sídelním městem, vybudovat v něm jičínské biskupství a uspokojit tak svou touhu po síle pozemské i nebeské. Krajinná kompozice, jež se rozkládá v okolí města Jičína, byla zbudována v období raného baroka. Měla převážně sloužit k propojení jednotlivých náboženských staveb s jinými dominantami okolí (Hájek, 2003).

1.2 Baroko

Baroko je umělecký sloh, který se rozmáhal v kultuře hlavně ve století 17. a prvních desetiletích století osmnáctého (Nesejt, 1998). Toto nové umění vzniklo v Itálii na počátku 17. století a postupně se šířilo do Evropy. V Čechách se rozvíjí hlavně po třicetileté válce. Název má kořeny v oblasti západní Evropy, pochází z portugalského slova „barroco“, jež nese význam nepravidelná perla.

Barokní umění bylo ovlivněno reformačním děním v katolické církvi v 16. století. Katolickou reformaci podporoval jezuitský řád, který vznikl ve Španělsku roku 1540, jehož zakladatelem je Ignác z Loyoly. Tento řád, nazývaný též Tovaryšstvo Ježíšovo, šířil křesťanství a bojoval za protireformaci (Černá, 2002). Řád byl poslušný vůči papežovi, staral se o výchovu a církevní nauku. V letech 1545 – 1563 byl svolán Tridentský koncil papežem Pavlem III., který nesl důležitou úlohu vlastní katolické reformace církve. Postupný rozpad „křesťanské Evropy“ ovlivnil barokní umění i následujícího 17. století. Následkem rozporů moci náboženské i světské docházelo k mnoha vojenským konfliktům, jako byla třicetiletá válka v letech 1618 – 1648 (Nesejt, 1998).

Jako v jiných zemích i Čechy jsou během 17. století ovlivněny politikou a hospodářstvím. Císařský dvůr byl přesídlen do Vídně a třicetiletá válka znemožnila stavební činnost až na výjimky, mezi které patří právě stavební činnost Albrechta z Valdštejna. Jeho rozsáhlé plány jsou realizovány v Praze i v Jičíně. Barokní

architektura zahrnuje jak přestavby starších sakrálních a profánních budov, tak i stavby zámků, letních sídel a letohrádků, které jsou však spíše výjimečné. Spolu s architekturou se v Čechách rozvíjelo umění sochařské. Vznikaly volné sochy, sousoší i ozdobné fontány s náměty čerpajícími inspiraci z antické i křesťanské ikonografie. V neposlední řadě došlo na změny i v oblasti malířství, které bylo do roku 1612 soustředěno hlavně na skupinu umělců působící na dvoře Rudolfa II, jež se však s jeho smrtí a přenesením císařského dvora do Vídně rozpadá.

1.3 Působení barokního umění

Církev stále podporuje oblast umění. I na území českého království dochází k úpravám klášterů a vzniku nových budov pro církevní řády jako jsou františkáni, kapucíni nebo již zmiňovaní jezuité (Naňková, 1989). Oproti renesančnímu umění, pro které bylo důležité všeobecné vzdělání a s tím rozum, harmonie a logika, ale i touha po sebepoznání, se baroko vyznačuje citovou vřelostí a srozumitelností pro všechny vrstvy lidu. Je označováno spíše uměním protireformačním, toho je důkazem jeho dynamismus, svůdnost a patos. Renesanční strohost a vytříbenost je nahrazena obšírností, pohybem, ale hlavně bohatstvím a nadbytkem, které silně působilo na obyčejný lid. Baroko kompozici rozkládá, způsobuje asymetrii a vnímá působení světla (Huyghe, 1970). Využívá rozevřených tvarů, jejichž obrysy tvoří neklidná linie (Nesejt, 1998).

Tuto charakteristiku můžeme nejlépe pozorovat právě v architektuře, i když po bělohorské situaci si málokdo mohl dovolit realizovat velké architektonické plány. Hned po Praze bylo druhé stavebně nejčinnější město Jičín, které bylo zvelebováno italskými řemeslníky (Naňková, 1989). V této době docházelo k záměrnému budování nového urbanistického uspořádání měst. Domy se rozšiřovaly a byly doplňovány fontánami a dalšími okrasnými prvky (Huyghe, 1970). I pro město Jičín navrhl Andrea Spezza urbanistický plán, jež nařídil Albrecht z Valdštejna. V době, kdy se v Jičíně na podnět Valdštejna stavělo, se baroko nacházelo ještě v první etapě svého vývoje, která s sebou nesla jak prvky manýrismu, tak prvky baroka.

1. 4 Převzetí Jičína Albrechtem z Valdštejna

Než Valdštejn uplatnil dědické právo na panství jičínské a kumburské, majetek patřil rodu Smiřických, kteří díky dobrému hospodaření nashromáždili velký majetek a rozsáhlá panství. Po smrti Albrechta Jana Smiřického roku 1618 měl rod už jen ženskou linii po přeslici. Majetek převzala Markéta Salomena, manželka Jindřicha Slavaty, které však v cestě stála starší sestra Eliška Kateřina Smiřická, jenž byla několik let vězněna na hradu Kumburku. Odtud ji vysvobodil Oto z Vartenberka. Eliška Kateřina se s Otou narychlo vzali a usadili se na zámku v Jičíně. To se však dědičce, Markétě Saloméne nelíbilo. Rodinný spor měla vyřešit stavovská komise, která zasedla 1. února 1620. Během jednání došlo k výbuchu jičínského zámku, jež byl způsoben zapálením střelného prachu v podsklepení a při kterém umřela Eliška Kateřina Smiřická a Jindřich Slavata. Tak skončila éra správy Smiřických na jičínském panství. (Francek, 2004).

Konec rodu Smiřických otevřel Albrecht z Valdštejna nové možnosti. Vévoda počátkem roku 1621 získal velmi výhodně panství kumburské a jičínské, díky svým vojákům, prozíravosti a známosti s císařem, který neměl peníze a splácel dluhy zkonfiskovanými statky. Ty nejdříve dával jen do zástavy, později prodával (Francek, 2010).

1. 5 Geografická charakteristika kompozice

Základním ohraničením okolí Jičína je na severu vrch Brada, který tvoří se svou výškou 468,3 m.n.m. nejvyšší vrchol jičínského území. Na opačné části je uzavíráno velišským hřbetem, na západě pak vyvýšeninou zvanou Houser a na poslední východní části vše dotváří kumbursko-bradlecký hřeben. Dochází tak ke vzniku pánve, která však nepůsobí nikterak stísněně. Právě Albrecht z Valdštejna patřil mezi první výrazné osobnosti, jenž začaly využívat reliéfu krajiny Jičína, protože zde chtěl vybudovat vévodské sídlo a s ním i biskupství.

1. 6 Architekti podílející se na kompozici

Na zbudování jednotlivých částí krajinné kompozice se podílelo několik architektů. Jak se můžeme dočíst v práci Uličného (2011) hovoří o této kompozici jako o jejich

kolektivnímu dílu, protože na většině památek se účastnilo vždy více architektů, kteří přispěli jak svými návrhy, tak drobnými úpravami při dostavování.

1. 6. 1 Nicolo Sebregondi

Architekt a malíř Nicolo Sebregondi, jenž po nějaký čas působil ve službách Albrechta z Valdštejna, je stěžejní nejen pro stavby okolí Jičína, ale i pro architekturu pražskou stavěnou též pro vévodu. Narodil se v rozmezí let 1580 – 1590 ve Valltellině. Část svého života studoval v Římě v Accademia Crescenzi, kde se seznámil s Ferdinandem Gonzagem, jenž se stal dědicem vévodství v Mantově po svém bratrovi Francesco Gonzagovi. Od tohoto váženého muže získal v roce 1613 nabídku na jedno ze svých prvních velkých děl – vila La Favorita, jejíž charakter měl vystihovat úroveň nového sídla mantovské vlády. Po smrti těchto velevážených pánů rodu Gonzagů se Nicolo zapletl do dědických rozporů, a proto zřejmě odešel. O pár let později se Nicolo Sebregondi stává architektem právě Albrechta z Valdštejna, který ho nejdříve povolává do Prahy na dohlížení stavby Valdštejnského paláce (Vlček, 2004). Poté se přesouvá do Jičína a podílí se na dostavbě zámku, kostela sv. Jakuba, kartouzského kláštera a na výstavbě loggie. Dále se podílel na přestavbách měšťanských domů na náměstí. Sám si v městě Jičíně také nechal postavit dům roku 1632. Po smrti vévody se však situace v Jičíně zkomplikuje a projekt komponované krajiny ustává. Podle Líčeníkové (1997) se Nicolo Sebregondi vydává zpět do Mantovy. Starší literatura uvádí, že tento architekt zemřel roku 1639 v Jičíně (Morávek, Wirth, 1934). Zmiňuje se o tom i Vlček (2004), který udává, že Sebregondi po smrti Albrechta zůstal v Čechách a byl najat roku 1636 do služby Rudolfa z Tiefenbachu, aby pokračoval na díle v Jičíně a zámku v Kamenici. Jeho úmrtí je datováno roku 1639 (Vlček, 2004).

S osobou Sebregondiho je spojována jistá nejasnost se stejnojmenným umělcem. V roce 1634-1635 se totiž v Mantově objevuje muž totožného jména, které je zaznamenáno ještě několikrát v dalších letech. Proto existuje možnost, že by to mohl být právě Nicolo Sebregondi. Větší důkaz existence stejnojmenné postavy je rok 1639, kdy umělec zhotovil slavnostní dekorace pro oslavy v Mantově (Vlček, 2004). V práci Líčeníkové (1997) je zmíněno, že smrt Nicola Sebregondiho roku 1639, jak je psáno v knize Morávka a Wirtha (1946), není nijak opodstatněna.

1. 6. 2 Andrea Spezza

Andrea Spezza, který pocházel z Arogna, patří mezi první architekty Albrechta z Valdštejna. O Spezzově počinech v oblasti architektury v mládí nejsou žádné bližší informace, ale podle Karpowicze (1983), citovaného v práci Uličného (2011), opustil rodné město roku 1601. Dále jeho kroky směřovaly do Oldenburgu, kde ho do svých služeb povolal Anton Günter von Oldenburg a vše bylo stvrzeno smlouvou roku 1608 a ročním platem dvě stě osmnáct říšských tolarů. Zde pokračoval na rozestavěném zámku Oldenburg, jehož předchodím stavitelem byl Jürgen Reinhard. Ve službách Antona Güntera von Oldenburga byl Andrea Spezza až do roku 1615. Rok nato se dostává do Čech, konkrétně do Prahy, kde pracuje pro císařský dvůr (Vlček, 2004). Zde však nepobýval nikterak dlouho, protože 6. června roku 1618 podepsal smlouvu s ostravskými kameníky, aby vytvořili podle jeho návrhů omítku na kostel v Bielanech v Polsku (Vlček, 2004). Podle použitých prvků je pravděpodobně Spezza autorem návrhu fasády kostela ale i interiéru. Tato zakázka mu byla uložena Sebastianem Lubomirským. Po smrti Sebastiana A. Spezzu zaměstnával jeho syn. Dostal důležitou úlohu při přestavbě velkolepého polského sídla v Nowym Wiśniczi, se kterým jsou spojována jména umělců jako je Tizian, Dürer a Raffael. Roku 1623 odešel z Polska do služeb Albrechta z Valdštejna. V Čechách se podílel jak na stavbách v Praze, kde je považován za hlavního autora Valdštejnského paláce, tak i na budování okolí Jičína. Zde je nejvýznamnější jeho návrh kartuziánského kláštera ve Valdicích, který se začal stavět po jeho smrti podle návrhů a autorsky zhotoveného dřevěného modelu, jež sám vytvořil. Ovlivnil svými plány částečně i urbanismus Jičína a vybudování dalších staveb jako je loggie nebo rozsáhlé opravy zámku. Všechna jeho rozpracovaná díla byla však dokončena jinými architekty jako je např. Nicolo Sebregondi, protože Andrea Spezza v období největšího stavitelského období roku 1628 umírá (Líčeníková, 2013).

1. 6. 3 Giovanni Pieroni

Giovanni Pieroni se narodil 5. března 1586 ve Florencii a pocházel z rodiny architektů. Jeho otec dokonce pracoval na medicejském dvoře ve Florencii, kde pravděpodobně pak sám Pieroni začínal (Vlček, 2004). Byl to muž všestranně vzdělaný. Roku 1608 získal doktorát v oboru práva na univerzitě v Pise. V období studia také absolvoval školení u architekta Bernarda Buontalentiho na škole via

Maggio. Kromě toho vedl další práce v Boboli. Jeho vzdělání nekončilo znalostmi architektury a práv, ale studoval také v oboru astrologie a matematiky, díky čemuž určil sluneční bod pro umístění základního kamene palazzo Pitti (Líčeníková, 2013). Jeho nadšení pro astrologii také upevňovalo přátelství s Galileem Galileim a Johannem Keplerem během jeho pobytu v Praze. (Vlček, 2004). V práci Líčeníkové (2013) je uvedeno, že roku 1622 odešel k vídeňskému dvoru. Dále dostal za úkol postavit opevnění u Bratislavy a později i v Praze a ochránit tak habsburskou monarchii. Jeho práce natolik zaujala, že se roku 1624 stal hlavním inženýrem a dozorcem nad stavbou opevnění v Čechách až do roku 1639 (Vlček, 2004). Od roku 1627 byl ve službách císaře a Valdštejna, který ho v první řadě považuje hlavně za svého fortifikačního odborníka (Líčeníková, 2013). Valdštejn si Pieroniho hned oblíbil, což je zdokumentováno v díle Galeazza Priorata (2002), který píše: „*Nikdo mu nebyl tak důvěrně blízký jako jeho astrolog, Janovan Giovanni Battista Seni a vynikající stavitel, Florent'an Giovanni Pieroni.*“ (Priorato, 2002 cit. dle Uličného, 2011) Vévoda byl velkým nadšencem astrologie a znalosti Pieroniho mu velmi imponovaly, i proto se jejich přátelství stalo tak hlubokým (Uličný, 2011). Zaměstnán byl Valdštejnem pro stavební úpravy v Praze i v Jičíně. V Praze je mu přisuzováno autorství sala terreny Valdštejnského paláce a portikus chrámu sv. Salvátora na Starém Městě (Vlček, 2004). V Jičíně se Pieroni zasloužil především o stavbu kostela sv. Jakuba Většího (Líčeníková, 2013). Chrám nese prvky římské architektury, jež Pieroni použil při výstavbě vstupního portálu. Na jičínském panství má také podíl na rozsáhlých opravách zničeného jičínského zámku, nad jehož stavbou se v letech 1628-1629 ujímá vedení a částečně mění původní Spezzovy plány (Uličný, 2011). Můžeme se také dočíst o hypotéze, že se Pieroni podílel na návrhu kláštera ve Valdicích, neexistuje pro to ale jisté tvrzení. V 50. letech 17. století pomáhal Václavu Eusebiovi z Lobkowicz s návrhy a stavbou zámku v Roudnici a pražského paláce Lobkowiczů v Praze na Pražském hradě. Umřel o pár let později, tj. roku 1654 (Vlček, 2004).

1. 7 Díla tvořící krajinnou kompozici

Celý urbanistický plán skládající se z jednotlivých monumentů byl navržen Andreem Spezzou v první polovině 17. století, kdy získává jičínské panství Albrecht z Valdštejna. Některá díla jsou novostavby jako např. kostel sv. Jakuba Většího nebo dochází k přestavbám budov, z nichž nejvýznamnější představuje znovuoobnovení

Valdštejnského paláce, jež byl poničen výbuchem střelného prachu dne 1. února 1620 (Hájek, 2003).

Navzdory tomu, že se na jednotlivých stavbách podílelo velké množství architektů a stavitelů, spojuje je několik charakteristických rysů, které lze nalézt u většiny valdštejnských staveb. Můžeme tedy hovořit o určité „maniéře“, ale roli hraje i vzájemná inspirace mezi architekty, či to, že převzali vedení stavby po někom předchozím. Pod těmito prvky si můžeme představit pseudotriglyfy, trojřez pocházející z dórského řádu, dále pak kanelování, či nad portálem osazená nika. Nejzajímavějším motivem jsou však kapky. Tento prvek je součástí jak pražského paláce či rezidence, tak právě i staveb v komponované krajině Jičína. Můžeme je nalézt na průčelí kostela sv. Bruna ve Valdicích, jež je součástí kartuziánského kláštera a nebo na měšťanském domě na náměstí v Jičíně. Proto je důležité shrnout, že ačkoliv se ve službách Albrechta z Valdštejna vystřídalo velké množství umělců, stále působí komplexně a vytváří propojený celek, což nebývá tak časté. Určitě v tom hraje roli i vévoda, který práce architektů pečlivě kontroloval a tvořil tak krajinnou kompozici s nimi (Uličný, 2011). Albrecht tak chtěl přispět k velkoleposti svého budoucího sídelního města. I v práci Líčeníkové (2013) je uvedeno, že valdštejnská architektura raného baroka přispěla k dalšímu vývoji umění.

Na tuto krajinu se však lze podívat i z jiného úhlu než unikátnosti samotných architektonických prvků či staveb. Valdštejn zde zamýšlel propojení různých církevních řádů. Tato idea nebyla zcela naplněna. Duchovní obsah však měl být tvořen linií, která na svých koncích nesla kláštery. Na východním konci se nacházel kartuziánský klášter ve Valdicích, na opačném konci, který představoval vrch Veliš, se měl nacházet klášter druhý, jež by byl určen pro řád františkánů, k tomuto naplnění však již nedošlo. Linií pak přesně uprostřed dělil chrám sv. Jakuba v Jičíně. Vše je umocněno čtyřřadou lipovou alejí, která kromě osy směřující na vrch Veliš, míří na horizont, kde při zimním slunovratu slunce zapadá (Gottlieb, 2007). Proto si tak můžeme představit, jak nesmírně složité celky se to propojují v jeden ucelený komplex.

1. 7. 1 Veliš

Jedná se o nejvýše položené místo komponované krajiny, nazývanou někdy též jako Valdštejnova zahrada. Osídlení tohoto torza čedičového suku sahá až do pozdní doby kamenné a bronzové, kdy zde sídlil lid popelnicových polí. Později na přelomu 12. a 13. století byl na tomto vrchu postaven hrad, o který se zasloužil sám panovník roku 1316. V roce 1500, kdy byl hrad ve správě Trčků z Lípy, se Veliš stal velmi důležitou pevností na českém území, protože zde byla uchovávána Basilejská kompaktáta (Hájek, 2003). Ta zde byla ukryta po dalších 100 let. Hrad byl složen z mnoha řad věží, bašt, dvou paláců a kaple. Dalším vlastníkem hradu Veliš byl Jindřich Matyáš z Thurnu, jenž však po roce 1620 musel uprchnout a svůj majetek nechat zkonfiskovat. Díky této situaci se po bitvě na Bílé hoře stává pánem hradu Veliš Albrecht z Valdštejna, který pevnost v rámci urbanismu a rozvíjení komponované krajiny, zapojil do svého plánu. Vévoda měl v úmyslu zde vystavět františkánský konvent s kostelem sv. Františka. K naplnění tohoto projektu však kvůli Valdštejnově nečekané smrti nedošlo, a proto v roce 1634 velišské panství kupuje hrabě Jindřich Šlik. Po neúspěšném obléhání hradu švédskými vojsky čekala na hrad jeho poslední velká událost roku 1658. Bylo vydáno císařem Leopoldem I. Habsburským nařízením o zboření hradů, které by mohly být v období války útočištěm nepřátelských vojsk. Proto byl hrad Veliš roku 1678 zbořen a materiál byl znovu využit ke stavbě dvora ve Starém Místě a jezuitského zámku v Milíčevsi. Z místa, kde kdysi stál hrad, zůstal jen holý vrch neovulkanického původu. Kopec je tvořen čedičem, který se zde začal těžit v 17. a následně pak v 19. století, kdy se také stává součástí nivelační sítě (Soukup, David, 1996). V dnešní době není nijak využíván pro průmyslové účely, ale slouží jako místo pro turisty s nádherným výhledem na celé město Jičín.

1. 7. 2 Valdštejnský zámek

Zámek nebyl úplně od základů postaven Albrechtem, převzal jej od rodu Smiřických. Po velkém výbuchu střelného prachu zůstal ve velmi špatném stavu. Starý zámek tvoří dnešní západní část. Budova měla představovat Valdštejnovo velkolepé sídlo, proto začal hned s opravami a rozšiřováním jeho rozlohy. Bylo zbořeno šest domů východně, dále přidruženy jejich zahrady ale i ulice, která je spojovala. První zmínka o přestavbě zámku byla zaznamenána už roku 1625, v dopise Andrea Spezzy, který byl adresován Valdštejnovi. Píše se v něm, že se začaly budovat základy zámku, ale kvůli

moru musely být práce pozastaveny (Morávek, Wirth, 1946). Návrhů na zámek bylo hned několik, ale náročný Valdštejn se s žádným nespokojil. První byl od Andrea Spezzy z roku 1625, který měl v plánu vybudovat zámek jednopatrový s využitím předešlé budovy po rodu Smiřických. Další návrh vymyslel Ceresola, který navrhl stavbu ještě o jedno patro vyšší než Andrea. Na plánování se podílel i Pieroni, který taktéž vymyslel budovu dvoupatrovou, jež se však také Albrechtovi nelíbila. Nakonec se rozhodl pro první Spezzův plán, podle kterého se začalo hned stavět. V průběhu rekonstrukce byl návrh ještě změněn Nicolem Sebregondi, jenž převzal stavební vedení po smrti Andrea Spezzy a zvýšil zámek o jedno patro (Wagner, 1965). Nicolo pracoval na úpravě zámku i v letech 1636-1638, kdy již majitelem nebyl Albrecht z Valdštejna, ale Rudolf z Tiefenbachu. Nejednalo se však o opravy poslední, protože roku 1767 vypukl velký požár, který zanechal škody. Rod Trautmannsdorffů, jež byl vlastníkem, dal zámek opravit ve stylu klasicistním, což se projevilo hlavně na jeho průčelí. O skoro dvě století později tento rod zámek prodává a spolu s ním i Libosad s logií a lipovou alejí městu Jičínu, které je vlastníkem těchto památek i v současnosti (Hájek, 2003).

Zámek si zachoval obdélníkový půdorys, který je členěn celkem do tří nádvoří. Přední část, směrem k náměstí, představovala prostory k obydlí. Naproti tomu stavba umístěna za velký dvorem, kde se dnes nachází budova galerie, byly stavěny stáje pro koně. Za nimi se pak rozkládala míčovna, dolní maštale a i nová kovárna. V přízemí zámku bylo celkem dvacet čtyři místností, které sloužily především jako kuchyně, kanceláře a vrátnice. První patro sloužilo hlavně k životu vévodovy rodiny. Patro bylo členěno do sedmnácti pokojů, velký sál, jídelnu a v neposlední řadě kapli sv. Marka. I v arkýřích, které vybíhaly na straně západní a východní se nacházely malé pokoje. Patro druhé neslo hlavně obytné pokoje, kterých bylo celkem dvacet čtyři. Byla zde plánována i kaple pro ženu Albrechta, která nebyla však nedokončena. Podkroví bylo uzpůsobeno pro další kuchyň a zbrojnici.

1. 7. 3 Kostel sv. Jakuba Většího

Kostel se rozkládá na místě, kde dříve stály měšťanské domy Perštýnek a Velehrádek, jež ležely mezi Valdickou branou a zámkem. Zprvu se měl stát katedrálou plánovaného jičínského biskupství, které však bylo římskou papežskou kurií v roce

1623 zamítnuto. Neúspěch pro Valdštejna však nebyl překážkou, a proto zde založil roku 1628 prozatímní probošství (Hájek, 2003). Projekty ke stavbě kostela vypracoval Giovanni Battista Pieroni, který vytvořil celou řadu návrhů. V prvním projektu je kostel podélné dispozice se šesti hlubokými kaplemi a presbytářem, na kterém jsou po obou stranách připojeny sakristie s vrchními oratořemi. Kaple měly být opatřeny velkými trojdílnými polokružně klenutými okny. Navrhnutý pilastrový řád měl členit vnější vzhled kostela a stěny lodě z vnitřní strany (Fidler, 1997). Půdorys byl obdobný jako u kostela ve Staré Boleslavi (Prášek, 1968). V druhé fázi projektu přibyla dvě točitá schodiště při vstupu do kostela a vymizely niky z bočních kaplí. Třetí návrh byl již finální, avšak neodpovídá zcela dnešní podobě kostela (Fidler, 1997). Představuje centrálně navržený kostel tvořící na půdorysu řecký kříž. Stavba byla zahájena roku 1628 Andreem Spezzou, který však záhy umírá, a proto Valdštejn pověřil pokračováním ve stavbě architekta a malíře Nicola Sebregondiho (Hájek, 2003).

Na půdorysu posledního návrhu této stavby si můžeme všimnout redukce počtu oltářů ze šesti pouze na dva, jež jsou umístěné v příčné lodi. Pak dále dvou kaplí, které se nachází po obou stranách při vstupu do kostela. V každé z nich je zasazen právě jeden oltář. V bočních částech lodě jsou vstupy, které vedou na varhanní kůr. „*U presbytáře byly původně zamýšleny dvě věže. Valené klenby v příčné lodi měly spolu s pilíři z křížení nést mohutnou kupoli. Boční prostory měly být zaklenuty křížovými klenbami. Dnes jsou zakončeny plochými kupolkami,*“ uvedl Fidler (1997). V roce 1634 však vzhledem ke smrti Albrechta z Valdštejna došlo k pozastavení stavby kostela. Až v letech 1654 – 1655 je dostavěn ve skromném provedení (Hájek, 2003). Nebyly postaveny plánované 4 nárožních věže a mohutná kopule s lucernou (Morávek, Wirth, 1946). Už od této doby až do dnes je kostel využíván k vykonávání církevních obřadů, navzdory tomu, že byl vysvěcen až roku 1701 na den sv. Václava. Po dalších skoro třiceti letech, roku 1681, ale došlo k požáru a kostel musel být znovu omítnut. Není to však jediná katastrofa, která kostel postihla. Roku 1768 byl kostel opět poškozen při městském požáru (Hájek, 2003). Došlo k vyhoření inventáře a interiéru, ale do dvou let byl již opraven (Poche, 1977). Změny se týkaly hlavně nahrazení dřívě dřevěné pavlače za zděnou, kterou prochází kryté schodiště spojující zámek a západní oratoř kostela (Horáková, 1988). Pak následovaly další rozsáhlé rekonstrukce v letech 1865

- 1867, při nichž vznikla současná podoba neoklasicistního průčelí (Poche, 1977). Tyto opravy probíhaly pod vedením architekta Filipa Hegera, který dal kostelu současnou podobu (Hájek, 2003).

Pozdně barokní interiér chrámu pochází z rozmezí let 1768 – 1770. Hlavní oltář nese obraz s motivem sv. Jakuba na bílém koni, který dodává španělskému vojsku sílu k boji v bitvě u Claviga v roce 844, kdy Ramiro z Leonu porazil Saraceny (jicin.farnost.cz). Při levém okraji presbytáře se nachází kazatelna ve stylu rokoka, jež byla vyrobena kosmonoskými Jelínky v roce 1770. Tito řezbáři vyrobili část vnitřního vybavení i do druhého kostela sv. Ignáce, kde jejich dílo představují zdobené lavice, zpovědnice nebo balustráda lemující zábradlí hudební kruchty. Dále jsou na kazatelně vyryty motivy tří Božských cností: Víra, Naděje a Láska. Na bočních stěnách presbytáře se nachází desky z mramoru, které slouží k připomínce obětí ve válce rakousko-pruské v roce 1866 a 1878, kdy bojovalo Rakousko-Uhersko s Osmanskou říší. Nedílnou součástí presbytáře je barokní cínová křtitelnice z roku 1715 od M. Jaroše, jež byla přenesena ke sv. Jakubovi Většímu z kostela v Robousích (Poche, 1977).

V centrální části chrámu, která patří výhradně do období barokního, jsou situovány dva rozměrné postranní oltáře. V příčné lodi vpravo se nachází oltář s obrazem Sv. rodiny od Josefa Kramolina z roku 1783, po jehož bocích se nachází sochy sv. Simeona a sv. Jana Křtitele. Nalevo se nachází oltář s vyobrazením sv. Anny a Panny Marie, jež doplňují sochy sv. Anny a sv. Zachariáše (Poche, 1977). Na jižní straně příčné lodi se nachází další dva oltáře. Oba jsou mistrovským dílem pozdního baroka a pochází opět z řezbářské dílny Jelínků z Kosmonos. První nese vyobrazení Panny Marie a druhý Nejsvětější Srdce Páně. Stropní nástěnná malba nad centrální částí pochází z let 1770, kdy došlo k zakrytí kostela kalotou. Znázorňuje iluzivní kopuli, jejíž autorem je Josef Kramolin. Pod tímto motivem jsou vyobrazeni čtyři evangelisté: Marek, Matouš, Lukáš, Jan. Součástí stropní výmalby tvoří také znázornění čtyř západních církevních otců: Ambrože, Augustina, Řehoře Velikého a Jeronýma. Dále pak v zadní části kostela, nad hlavním vstupem do kostela, se nachází varhanní kůr, který byl vestavěn architektem Nicolem Sebregondim (Horáková, 1988). Na této hudební kruchtě, se nachází varhany z období pozdního romantismu z roku 1903 vyrobeny firmou

Emanuel Štěpán Petr z Prahy. Nástroj je však v dnešní době nefunkční, protože prochází rozsáhlou rekonstrukcí. Poslední důležitou součástí kostela jsou zvony, které byly do věže kostela vsazeny v roce 1992 po lidové sbírce a nesou jména Sv. Jakub, Sv. Josef a Sv. Zdislava.

1. 7. 4 Valdická brána

Valdická brána byla postavena v rozmezí let 1568 – 1578 za Viléma Trčka z Lípy ve stylu renesance na původních základech brány ze 14. století. V této době splňovala funkci strážní věže a byla napojena na hradby města (Wagner, 1965). V roce 1589 při požáru je zničena a s ní i orloj a dva zvony (Uličný, 2002). Při opravě po roce 1589 dochází u této památky k prvnímu zvýšení o 3. podlaží. V letech 1681 a 1768 však tuto monumentální hranolovitou věž postihl znovu nemilý osud a je požáry částečně zničena (Poche, 1977). Poslední čtvrté patro je přistavěno v roce 1768 jako pozdně barokní od Joseph Hegera (Wagner, 1965). Podle Uličného (2002) se opravy konaly o rok později, v roce 1769 a opravy na nové zastřešení navrhl nikoliv Joseph Heger ale Philip Heger. Další úpravy se týkaly vystavění pseudogotického ochozu a nové stanové střechy (Wagner, 1997). V roce 1883 je na místo, kde dříve byl orloj, vytesán J. Stuchlíkem na bránu znak Jičína a rodu Trčků z Lípy. V tomtéž roce také dochází k opravě zdiva a vsazení nového ciferníku (Uličný, 2002). Následně roku 1766 byla brána obohacena o nové zvony, které byly velmi důležité, protože plnily funkci zvonů kostelních, pro které věže ani zvonice u sousedního kostela sv. Jakuba Většího nebyly totiž dostavěny.

Na bráně najdeme prvky gotického a renesančního slohu, ke kterému patří zbytky bosáže pouze na východním průčelí průjezdového portálu. Dále se Uličný (2002) domnívá, že místa, na kterých se nachází hrubé zdivo, mohla být dříve omítnutá, ba dokonce zdobená sgrafity. Prvkem je i předělování jednotlivými kordónovými římsami pomyslně tvořícími patra věže. Ve spodní části se nachází průjezdový portál a v ostatních vyšších patrech jsou umístěna okna, jež byla původně zdobena o podokenní a nadokenní římsy. K jejich odstranění však došlo roku 1840. Z prvků gotiky se ve vnitřní části nachází křížová klenba zakončená žebry.

I když se nejedná o stavbu postavenou v raně barokním období velkého stavitelského ruchu Albrechta z Valdštejna, je pro jeho kompozici důležitá. Byla vnesena do jeho

urbanistického plánu jako dominanta města Jičína i přesto, že původní plán počítal se zbořením věže. Dnes je brána hlavní turistickou atrakcí, při jejímž výstupu je nutno zdolat 156 schodů na ochoz ve výšce 32 m. Celková výška stavby včetně jehlanovité střechy činí 52 m.

1. 7. 5 Lipová alej

V roce 1631 Albrecht z Valdštejna vykoupil potřebné parcely pro honosnou příjezdovou cestu a lipovou alej k Valdické oboře, kde již v této době započala stavba vévodova sídla odpočinku. O rok později r. 1632 bylo vysázeno celkem 1152 lip, které byly uspořádány do čtyř přímých řad (Hájek, 2003). Stromoví, vedoucí od města přes dvakrát zvlněný terén, končí před západním vstupem do čestného dvora a loggie (Morávek, Wirth, 1946). Linie tak tvoří celkem tři cesty, z nichž prostřední je největší, královská, která sloužila hlavně k průjezdu povozů a kočárů. Po stranách pak honosnou cestu lemují dvě užší, postranní, které se využívají i v současnosti (Balbín, 1986). V roce 1639, kdy byl Jičín napaden Johanem Gustafssonem Bannerem, švédským vojevůdcem, došlo k poničení aleje a opětovnému vysazení mladých stromků (Morávek, Wirth, 1946). K dalším obměnám lip dochází zhruba každých sto let. V 19. století byla přímá spojitá alej města s loggií přerušena silniční komunikací a o menší část tak zkrácena. I nadále však tvoří pomyslnou osu, dnes již o 1140 stromech (Hájek, 2003). Linie pomyslně sjednocuje vrch Veliš, město Jičín s dominantou Valdické brány a Valdickou oboru s loggií. Posledním koncovým bodem této osy je kartuziánský klášter v obci Valdice. Šíře barokní lipové aleje činí 20,5 metrů a 1716 metrů do délky. Tato část komponované krajiny patří mezi jednu z nejlépe zachovalých pamětihodností z mocné stavitelské éry Albrechta z Valdštejna (Hájek, 2003).

1. 7. 6 Libosad

Celý komplex byl postaven na místě Valdické obory, kterou zde dříve nechal zbudovat Jan Rudolf Trčka z Lípy, jenž vlastnil kumburské a velišské panství (Hájek, 2003). Po převzetí do vlastnictví Albrechta z Valdštejna zde v roce 1627 došlo k vybudování knížecí zahrady a zachování menší obory. V průběhu dalších let však docházelo ke změnám, které byly ovlivněny střídáním architektů, a to hlavně v době, kdy po Andreovi Spezzovi převzal vedoucí pozici Nicol Sebregondi. Svůj projekt vytvořil už

roku 1630, který zahrnoval zbudování bažantnice a vytvoření labyrintu z knížecí zahrady roku 1631. V Libosadu byl také postaven barokní letohrádek orientovaný severovýchodním směrem od města Jičín, v těsné blízkosti obce Valdice. Skládal se z loggie s čestným dvorem, zahradami, oborou a parkem. Celý komplex podle návrhu architekta Sebregondiho byl dokončen ke konci roku 1633 (Wagner, 1997).

Loggie, která se zde nachází, byla určena jako letní sídlo pro odpočinek a zábavu (Hájek, 2003). „*Po svém dokončení měla jičínská loggie průčelí o třech arkádách s ukončením valbovou střechou, pravděpodobně se třemi vikýři na střechy archivolt arkád* (Wagner, 1997).“ Budova je otevřená na jižní straně, touto stranou dříve směřovala k oboře a parku, jenž se vyčleňoval na jednotlivé terasy (Hájek, 2003). Na straně severní je pak připojen čestný dvůr, který pomyslnou přímkou navazuje na příjezdovou alej. Loggie je členěna do tří podlaží, ve spodním podlaží se nachází sklepení, které sloužilo i jako skladiště. Druhé podlaží se dělí na severní část jižně položenou terasu. V severní části jsou situovány dvě místnosti a čtvercová předsíň. Podle Wagnera (1997) se jednalo o pokoje pro hosty a jídelnu. V místnosti první, která se nachází na straně východní a je elipsovitého tvaru, se nacházelo dříve šnekové schodiště. Na opačné západní straně je vystavěn druhý pokoj zvláštního ortogonálního tvaru, jež je na půdorysu osmiboký. Jižní část druhého podlaží představuje otevřený prostor, ohraničen pouze klenbami a zakončen dvouramenným schodištěm s balustrádami. Tvoří tak zastřešenou terasu, kde se v současné době konají kulturní akce. O podobě třetího podlaží vzhledem k jeho špatnému stavu nemůžeme s jistotou nic říci. Vnitřní výbava loggie však nebyla nikdy plně dokončena (Morávek, Wirth, 1946).

Libosad je členěn do tří částí. Na nejvýše položené části, v blízkosti budovy tohoto záměčku, se rozkládá čestný dvůr. Zaujímal tvar do písmene U, protože byl ohraničen ze strany západní, severní a východní. Boční části obsahovaly průjezdy, jež byly zaklenuty křížovou klenbou. V jeho přízemí se nacházely stáje, kuchyně, zázemí pro služebnictvo ale i lázeňské místnosti. Na straně jižní vedlo průčelí do budovy loggie (Wagner, 1997). „*Průčelí do čestného dvora mělo v přízemí a patře patrně tři obdélná okna a valbovou střechu členily tři architektonicky řešené vikýře,*“ uvedl Wagner (1997).

Nejnižší položená část Libosadu, na mírném svahu v jižní části od budovy, představovala rozsáhlé zahrady. Byly zde vysázené okrasné stromy a květiny, geometricky rozčleněné na jednotlivé záhony. V jejich středu bylo vybudováno celkem pět vodotrysků. Ve východním cípu zahrady se nacházela uměle vytvořená jeskyně – grotta, která měla po svém dokončení obsahovat i štukové krápníky. Grotta byla typickou součástí renesančních a barokních zahrad. Dnes její pozůstatky slouží jako obydlí pro poustevníka, který patří k vyhledávané dětské atrakci. Ve vzdálenější části zahrady, která byla osázena ovocnými stromky a keři, se pak vinula široká cesta jako součást obory s rybníkem, kde žily černé labutě (Wagner, 1979).

Celý komplex se využíval pouze po krátkou dobu, protože v únoru roku 1634, kdy umírá majitel Libosadu, vévoda frýdlantský, dochází ke konfiskaci celého jeho majetku včetně loggie a přilehlých pozemků. Zařízení z interiéru bylo přesunuto do Hradce Králové. O více než rok později, v květnu 1635, se komplex stejně jako město Jičín a panství Kumburk dostává do vlastnictví Rudolfa z Tiefenbachu (Wagner, 1997). Nový majitel však Libosad, až na občasný lovy a letní odpočinek nevyužíval, proto areál zpustl (Soukup, David, 1996). Velký zlom nastává v roce 1768, kdy dochází díky požáru k poničení obou budov. Následné opravy přizpůsobily budovu hlavně pro uskladňování a bydlení (Hájek, 2003). K této renovaci, započaté roku 1770, byl přizván architekt Filip Heger působící převážně v Praze. K dalším stavitelům patřil Josef Thoma a Josef Sikora, kteří vedli stavitelské plány v Jičíně. Podle nového projektu bylo zbudováno nové dřevěné klenutí loggie, které je zde až do dnes. Pod novými krovky, zakrytými mansardovou střechou, vznikla sýpka. V přízemní místnosti bylo odstraněno šnekovité schodiště. Během oprav bylo také přistavěno dvouramenné schodiště vedoucí na zahradu, které bylo lemováno kamenným zábradlím s elipsovými otvory. Tento prvek použil Heger i u prvního podlaží arkádového nádvoří zámku v Jičíně. Budovy čestného dvora byly opraveny jen do určité míry. Byl zřízen nový krov s valbovým zastřešením a vybudován byt pro zahradníka v západní části. Vznikly také stáje a hospoda (Wagner, 1997).

Další úpravy menšího rozsahu souvisely s návštěvou císaře Františka I. Začaly až v roce 1813 v duchu klasicistním a dodaly budovám současnou podobu (Hájek, 2003).

V přízemí byla zřízena jídelna a taneční sál, jež byly vymalovány v empírovém stylu. Interiér byl znovu dobově zařízen a zem pokryta parketami. Opatřeny byly nové bílé dveře a okna se žaluziemi na straně směřující do čestného dvora (Wagner, 1997). Upravena byla i obora, ve které byla vysázena topolová alej vedoucí středem zahrad k letohrádku (Morávek, Wirth, 1946). Mezi důležitá data patří rok 1875, kdy dochází ke zmenšení celého areálu, dále pak období kolem roku 1903, kdy je skrz park Libosadu vedena železniční dráha. Trať tak částečně znehodnotila tuto památku tím, že oddělila první část zahrady a porušila tak celkovou kompozici. Ve 20. století, roku 1936 rod Trautmannsdorfů prodává celý komplex městu (Hájek, 2003). Po dvou letech vlastnictví se letohrádku dostává posledních oprav v letech 1938 – 1940, kdy dochází k vystavění nového schodiště do vyšších pater budovy, opravení podlahových krytin a renovace omítky (Wagner, 1997).

Loggie je unikátní stavbou. Jedná pravděpodobně o jediný zámeček samostatně dominující s přiléhajícím čestným dvorem. Z tohoto důvodu také právem patří do památkové rezervace města (Wagner, 1997). *„Závěrem je třeba si uvědomit vysoké umělecké a historické hodnoty tohoto valdštejského souboru jako ojedinělého díla, nemajícího v první polovině 17. století severně od Alp obdoby. Italizující manýrismus zde dosáhl jednoho z vrcholů v neukončené tvorbě kultivované krajiny, v organické vazbě stavebního díla s okolním komponovaným přírodním útvarem,“* uvedl Wagner (1997).

1. 7. 7 Kartuziánský klášter

Klášter ve Valdicích představuje poslední část Valdštejnovy zahrady, jež se nachází na východním konci šesti kilometrové linie. Tento typ kláštera však byl původně zamýšlen na jiném místě, jak se udává v zakládající listině z 1. května 1617, kde bylo zjištěno, že vévoda Frýdlantu měl v plánu vybudovat klášter kartuziánů nejdříve ve Štípkě u Zlína. Zde se v tu dobu na stavební půdě nacházel pouze půlkruhovitý závěr kostela. Následující historické okolnosti roku 1620, kdy probíhaly stavovské nepokoje, však změnilo tento projekt a výstavba byla navždy přerušena. Proto dochází ke stavbě kláštera v okolí Jičína, jež se mělo stát vévodovým sídlem (Vlček, Sommer, Foltýn, 1997). Inspiraci Albrecht získal z lombardských kartouz Certosa di Pavia, jež neslo úlohu pohřebiště vévody milánského.

Albrecht z Valdštejna pozval do Jičína řád kartuziánů již v roce 1621. Tento řád se nejdříve usadil ve vesnici Radimi, v bývalé tvrzi. Ještě před stavbou kláštera však mezi Albrechtem a řádem probíhaly od roku 1624 neustálé rozepře o hmotném zabezpečení kláštera do budoucích let. Všechny spory byly ukončeny koncem roku 1627, kdy byla uzavřena zakládací listina. V ní vévoda slíbil dostatečné finance činící 100 000 zlatých pro stavbu kláštera a také polnosti a hospodářské stavby směrem k panstvím Pecka a Radim spolu s dvanácti vesnicemi (Hájek, 2003).

Valdický barokní kartuziánský klášter je jediný, který se začíná stavět v době 1627. Původní plány zpracoval Andrea Spezza, který však během stavitelských plánů na výstavbu umírá a vedení nad stavbou kláštera se na krátkou dobu ujal stavitel Juana Marii Latoma. Už v roce 1630 je však vystřídán architektem Nicolem Sebregondim, který upravuje původní plány i díky naléhání prvního valdického převora P. Filipa Buška. Tyto změny zahrnovaly hlavně zvýšení budovy priorátu. Sebregondi na sebe vzal záštitu nad stavbou kláštera až do roku 1634. Mezitím však dne 2. července 1632 byly dokončeny cely-domky sloužící jako obydlí. Současně se do nich se nastěhovali první mniši, kteří zde vedli osamělý život poustevníků. Ve stejném roce, v měsíci červenci, byl položen také stavební kámen pro chrám sv. Bruna. Souběžně pak probíhala výstavba zbylé části kartouzy a chrámu. K účasti na stavbě byl přizván další architekt, Giovanni Pieroni, jehož spoluúčast však není zcela potvrzena, jak se můžeme dočíst v Uličného práci (2011). Vše zkomplikovala smrt vévody Albrechta, neboť kvůli nedostatku financí musely být stavby pozastaveny. Avšak dne 20. března 1635 byl vydán majestát císařem Ferdinandem II., jež potvrzuje právoplatnost založení Kartuziánského kláštera i jeho majetek. Zaručoval i stálý příjem financí, díky němuž se mohlo pokračovat v budování. O rok později zde byly uloženy ostatky Albrechta z Valdštejna do krypty kostela, navzdory tomu, že samotný kostel byl dokončen roku 1655. Toto datum je zvěčněno ve štítu kostela. V následujících letech byl vybaven oltáři, které byly vysvěceny pražským arcibiskupem Matějem Ferdinandem Sobkem z Bilenberka. Kartuziáni si dál zvelebovali své sídlo např. fontánami. V 18. století byla opravena klášterní zeď ohraničující celý komplex, v níž jsou zasazeny tři portály, přičemž hlavní portál nese iniciály C.W. – Cartesia Waldicensis. Všemu konání v klášteře je však konec dne 29. ledna 1782, kdy byl vydán dekret Josefem II. o zrušení řádů. Ještě v tentýž rok dne 11. července kartuziáni místo opustili. Některé cenné předměty z klášterního kostela byly

převezeny do farních kostelů v okolí zvláště do Radimi a Úbislavic, kam byl umístěn oltář s obrazem od Karla Škréty. Krátce po vydání dekretu byl chrám areálu kláštera převěcen na kostel sv. Josefa (Hájek, 2003). Následujících dvanáct let klášter chátral. I přes opětovnou snahu o dražbu v letech 1788 a 1789 se nepodařilo kupce najít. Až roku 1794 valdickou kartouzu ve velmi špatném stavu koupili Trautmannsdorfové, kteří ji částečně upravili na byty a kanceláře panské správy. Celý komplex byl však pro takovéto použití příliš velký, proto jej roku 1857 odkoupil c. k. erár. Po úpravách vídeňského architekta Wehrenfenniga zde byla zřízena trestnice pro nejnebezpečnější zločince, kteří sem byli přivezeni 17. července 1857 z brněnského Špilberku (Vlček, Sommer, Foltýn, 1997).

Když je na klášter nahlíženo z pohledu původu a znaků v jiných zemích, dal by se tento středověký typ kartuzie přirovnat k francouzským, které jsou vyznačovány přítomností kostela, hlavní budovy, jež obsahuje refektář, kapitulní sál a knihovnu. Zde jsou pak vystavěny cely-domky, vyúsťující do křížové chodby, mající každá vlastní zahrádku s dvorkem. Další cely určeny laikům jsou umístěny po obvodu klášterního areálu. Z celého komplexu, který měl horizontální charakter, se pak tyčil pouze chrám. Celou tuto reguli architekt Andrea Spezza poctivě ctil. Po jeho smrti však jeho druhý nástupce Nicolo Sebregondi upravil původní plány i na přání prvního převora. Došlo ke zvýšení patra priorátu, skromnost byla nahrazena bohatými dekoracemi cel. Při dalších úpravách kláštera byl obehnán ze tří stran zahradou a na straně frontální v 18. století obestavěn osadou (Morávek, Wirth, 1946).

Klášterní areál je uskupen do obdélníkového tvaru, který je tvořen celkem čtyřmi dvory, z nichž dva jsou příčné a dva podélné. Celý komplex je uzavřený s hlavními vstupy od západu skrze dvě brány, mezi kterými ležel vodní příkop s mosty, jež však díky úpravám vymizely. Střední podélná osa pomyslně protínající kartouzy nese kostel sv. Bruna a dvě brány, příčná osa pak jednotlivé části velkého dvora, tři největší cely a priorát, ve kterém sídlí vyšší představení a převor (Morávek, Wirth, 1946). Cel bylo zpočátku pouze čtrnáct, až po zavraždění Albrechta z Valdštejna došlo ještě k přístavbě dalších třech domků, které neuzavírají zcela okruh jako ty předešlé. Cely se dělily na přízemí, jedno patro a soukromou zahrádku. V přízemí se nacházely dvě obytné místnosti, předsíň s toaletou a schodištěm, které vedlo do vlastní cely a komory. Stropní část cel byla řešena valenou klenbou s lunetami. Interiér cel byl

štukován a malován na přání zakladatele, dnes již však tomu tak není. Mezi sebou byly domky odděleny vysokou zdí, aby měl každý dostatek soukromí pro svůj duchovní život. Na západní straně kartouzů bylo cel šest, na protější pak další čtyři, přičemž jedno bylo větší určené zřejmě pro představeného. Na poslední straně severní byly tři cely i s loggií. Domky byly tedy rozdílně veliké a vcházelo se do nich pouze z ambitu dveřmi, které v sobě měly zabudované podávací okénko. Ambit je zde ve Valdicích jeden z největších v kartuziánské architektuře a dosahuje velikosti 320 cm (Bukovský, 1997).

Již zmíněný chrám je podle některých pramenů zasvěcen sv. Brunovi, jenž je považován za zakladatele kartuziánského řádu. V literatuře je možné se setkat i se zasvěcením Nanebevzetí Panny Marie, jak se tomu udává v knize Hájka (2003). Jedná se o hlavní vertikální část celého klášterního areálu, jejíž omítka se podle Vlčka, Sommera a Foltýna (1998) dělí: *„do tří os pilastry a výrazná římsa horizontálně do dvou etáží završených ještě štítovým nástavcem segmentovaným frontem a volutovými křídly.“* Na průčelní straně kostela jsou umístěny sochy sv. Bruna, Josefa, Jana Křtitele a Huga. Celý se skládá z jedné lodě, která je zakončena velmi hlubokým presbytářem s polokruhovým závěrem. Na opačné straně je situována hudební kruchta. Dále po stranách lodě je kostel doplněn bočními kaplemi. *„Jeho první podlaží, členěné toskánskými pilastry, výškově odpovídá do dvou stran rozvinutým reprezentačním křídly kartouzy. V dominujícím druhém podlaží kostela sv. Bruna vystupují pilastry z parapetního pásu s římskoiónskými hlavicemi, nesoucí trojdílné kladí.“* (Bukovský, 1997) Z vnitřního raně barokního mobiliáře chrámu se dochovaly dva boční oltáře, které byly roku 1948 převezeny do muzea (Vlček, Sommer, Foltýn, 1998).

Valdická kartuzie se dochovala ve velmi dobrém stavu až do té doby, než se změnil zcela její účel. V současné době slouží komplex jako věznice a při dílenských aktivitách dochází k ničení památky a snižování její hodnoty (Bukovský, 1997).

2 Praktická část

2.1 Inspirace

Pro svou praktickou část jsem hledala inspiraci hlavně v oblasti galerijní a muzejní pedagogiky, jejíž poselství představuje zprostředkování výtvarného umění laické veřejnosti, která svým věkovým složením může být velmi různorodá. Galerijní a muzejní pedagogika pomáhá divákovi nacházet různé cesty k osobnímu pojetí, prožití a nabytí dojmu pochopení kouzla díla, které do něj autor vložil.

2.2 Forma zprostředkování

Existuje mnoho přístupů a metod pro zprostředkování uměleckých děl. Vnímat umění může divák pomocí mediální komunikace, knižní reprodukce ale i díky postupům, které se uskutečňují přímo před uměleckým dílem. Dále jsou zapojeni do programu a nezůstávají pouze pasivními diváky, protože se při muzejní a galerijní edukaci vždy dostávají do přímého kontaktu s uměleckým dílem. Účastník si tak může lépe osvojit dílo a dosáhnout hlubšího prožitku (Horáček, 1998).

Podle Horáčka (1998) je *„zprostředkování umění vždy formou komunikace, kdy lektor či animátor napomáhá zintenzivnění kontaktu návštěvníků s vystavenými exponáty.“* Podle toho jakým způsobem je účastník seznamován s dílem, je můžeme rozdělit na programy teoretické a praktické. Mezi programy teoretické, které pracují hlavně s teoretickými znalostmi, patří například prohlídky a přednášky. Pro programy praktické je charakteristická praktická tvůrčí činnost, jež se opírá o část teoretickou. Do této kategorie patří například ateliéry a tvůrčí dílny. Existují také programy smíšené, u nichž je získávání nových teoretických znalostí v rovnováze s činnostmi tvůrčími. Příkladem smíšeného programu je animace, která se nejdříve věnuje sledování výtvarného díla, a pak navazují výtvarné etudy s využitím různých materiálů (Horáček, 1998).

2.3 Pracovní listy

Pracovní listy představují didaktickou pomůcku, která slouží pro snadnější porozumění například výstavě nebo expozici. V muzejním prostředí se pracovní sešity oproti školním liší právě vazbou na určitá díla a napomáhají k jejich vnímání.

Pracovní listy by měly splňovat několik funkcí, a to funkci orientační a koordinační, která představuje lepší orientaci např. ve výstavě. Další je funkce poznávací a systematizační zahrnující základní informace a úkoly k tématu. Pracovní list má také funkce rozvíjející, výchovné, upevňovací a kontrolní, při kterých je prohlubován osobní zájem a jsou upevňovány nové znalosti z dané problematiky. Mezi další funkce patří motivační a sebevzdělávací, pod nimiž si lze představit vzbuzení zájmu pomocí pracovních listů pro získávání informací o daném tématu (Mrázová, 2013).

Podoba pracovních listů může být různá. Podle rozdělení Šobáně (2007) je můžeme dělit na pracovní listy, při kterých je přítomen i lektor s doprovodným komentářem. Proto mohou být listy spíše doplňujícího charakteru a neměly by převažovat nad aktivitou a programem lektora. Další variantou jsou pracovní listy samoobslužné. Při práci s tímto typem pomůcky není zapotřebí přítomnosti lektora, ale všechny úkoly, komentáře a základní teoretické poznatky musí být součástí pracovních listů včetně uvedení správných řešení úkolů.

Jiným pohledem na rozdělení pracovních listů nahlíží Jůva (2004), který je člení podle obsahu na samostatné informační listy zahrnující pouze základní informace a pracovní listy obsahující zadání úkolů a činností pro samostatné vyplnění. Rozsáhlejší soubor informačních listů představují informační sešity, které představují větší celek např. brožuru, a pak pracovní sešity, které představují soubor pracovních listů.

Dalším rozdělením podle Křístkové a Křístka (2005) je podle obsahu a formy. Patří sem tři typy pracovních listů. První z nich je informační pracovní list, který obsahuje rozsáhlou teorii k tématu. Protože je často pokládán za reprezentativní materiál muzea, bývá kvalitně graficky zpracován. Avšak tento typ může mít svá úskalí ve větším rozsahu, kdy může bez nových inovací nudit. Druhým typem je pracovní list aktivizující, který obsahuje méně informací než typ první. Jsou většinou jednodušeji zpracované a obsahují různé úkoly s prostorem pro vlastní poznámky. V tomto případě může stát, že nevedou účastníka do hlubšího vnímání uměleckého díla a bude se věnovat pouze úkolům. Poslední pracovní list je kombinací informačního i aktivizujícího pracovního listu, který je nejobvyklejší. Jsou zde v rovnováze důležité informace ale i dostatečný prostor pro vlastní seznamování s dílem.

2.4 Představení práce

Konkrétní zdroj inspirace pro vytvoření práce byl z tzv. muzejního kufříku. Celá práce se skládá z několika potřebných věcí, které jsou vloženy do kufříku. Pod tímto pojmem si můžeme představit obyčejný kufr, ale i jiný předmět, který splňuje daný účel a návštěvníkům nedělá velké obtíže jeho přenášení po galerii. Většinou bývá umístěn na recepci, kde je na požádání návštěvníkům půjčen. Uvnitř je vložen pracovní sešit, jehož pořizovací cena je někdy zpoplatněna. Dále jsou součástí obsahu výtvarné ale i jiné potřeby, jež jsou nutné pro vykonání úkolů. Tím jsou myšleny obyčejné tužky, nůžky, barevné papíry, nebo i kusy látek, pastelky a další.

Má práce představuje pracovní sešit, který se skládá z dvanácti pracovních listů k sedmi památkám, jež jsou součástí komponované krajiny Albrechta z Valdštejna a vytváří tak procházku, či výlet komponovanou krajinou Jičína s edukační pomůckou, která je určena primárně pro studenty středních škol. Pracovní listy jsou vloženy do obalu z tvrdého papíru, který obsahuje i slovníček pojmů pro lepší orientaci v uměleckém názvosloví. Pro dospělé osoby, které sešit nevyplňují je do kufříku vložen list se správnými odpověďmi. Poslední velkou součástí tvoří výtvarné pomůcky, které představují hlavně pastelky, obyčejné tužky, centropen pera, nůžky, barevné papíry, malé kusy látek a lepidlo. Škála přikládaných uměleckých potřeb je větší, aby si mohl účastník sám zvolit, jakou výtvarnou metodu použije. Všechny jednotlivé části jsou zkompletovány a vloženy do jednoho celku. Kufřík by byl následně umístěn do informačního centra nebo muzea pro širší veřejnost. Využití by práce našla ve školních kruzích, protože Jičín bývá často navštěvován při školních výletech, ale i mezi zájmovými skupinami, či rodinami se staršími dětmi. Tvořila by tak edukační a kreativní doplněk při poznávání města Jičína.

2.4.1. Grafická úprava

Pro vytváření a celkovou grafickou úpravu byly využity grafické programy Adobe Photoshop CS3 a Adobe Illustrator CS6. V prvním zmíněném programu Adobe Photoshop byly upravovány hlavně fotografie jednotlivých památek, které byly vkládány ke každému pracovnímu listu. Kromě fotek budov se jednalo i o další obrázky související s úkoly. V Adobe Illustrator vznikala konečná podoba pracovního listu. Zde byl řešen font, velikost a zarovnání písma. Text byl pro větší atraktivitu

pracovního listu v některých pasážích částečně nakloněn. Pozadí, které je tvořeno několika různě barevnými plochami, vznikalo taktéž v tomto programu. Barvy ploch pro větší decentnost, vzhledem na věkovou kategorii, představují odstíny hnědé barvy. Pouze podklady pod názvy památek jsou pro lepší přehlednost jiných barevných odstínů. Celý grafický vzhled stránky je čistě autorský. Obrázky jsou čerpány z různých zdrojů.

2.5 Realizace praktické části projektu

Celá práce byla vyzkoušena na skupině jednotlivců, kteří studují střední odborné školy, gymnázia a víceletá gymnázia. Konkrétně se jednalo o všeobecné gymnázium, střední pedagogickou školu, průmyslovou školu, chemickou školu a konzervatoř. Každý obdržel pracovní sešit v černobílé podobě a měl ho za úkol vyplnit za použití přiložených pomůcek. Po vypracování všech úkolů mohl každý sám za sebe zhodnotit edukační program pomocí dotazníku. Vzorový pracovní sešit je přiložen v příloze. Zbylé vyplněné listy, spolu s dotazníky, jsou uloženy na CD.

2.5.1 Vyplnění pracovního sešitu

Mohla jsem vypožorovat, zda-li obtížnost zadání splňovala úroveň vzdělání zúčastněných. Tím jsem si mohla vytvořit svůj názor na kvalitu práce. U vyplněných byly správnosti odpovědí často ovlivněny typem střední školy, kterou studují. U některých studentů nastal problém s poznáváním uměleckých stylů podle charakteristických prvků. Dále si v některých případech nevěděli rady při popisu jednotlivých částí kostela. Celkově na tom byli lépe studenti gymnázií, horší výsledky se projevily u studentů střední průmyslové a chemické školy. Účastníci si často volili při kreativních úkolech nejjednodušší techniky jako je kresba obyčejnou tužkou a pastelkami. Žádný student netvořil koláže pomocí barevného papíru a látek ani žádnou z dalších výtvarných potřeb.

2.5.2 Vyplnění dotazníku

Aby se mi dostalo lepšího hodnocení, vypracovala jsem pro studenty dotazník, ve kterém odpověděli na čtyři otázky. První dotaz se týkal doplnění střední školy, jakou studují. Z osmi studentů tři studují všeobecné gymnázium, dva střední pedagogickou školu, jeden konzervatoř, chemickou školu a průmyslovou školu. Druhá otázka se

studentů ptala, zda-li se již s takovýmto pracovním sešitem a zprostředkování umění setkali. Všichni dotázaní odpověděli, že se s tímto typem edukace setkávají poprvé. Na dotaz třetí, který se zúčastněných tázala, zda-li je úkoly bavily, všichni studenti odpověděli kladně. Poslední otázka zjišťovala, jestli byla edukace přínosná a zajímavá. Zde se vyskytlo sedm názorů, že pracovní sešit byl přínosný a něco nového se účastníci dozvěděli. Zbývá jedna odpověď od studenta průmyslové školy byla, že umění není středem jeho zájmu a edukace pro něj byla nezajímavá.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zdokumentovat současný stav vědění o vybudování kompozice, jež je objasněna s ohledem na geografické členění krajiny, ale i vzhledem k historickému dění v městě Jičín související s Albrechtem z Valdštejna. Uvedeny jsou památky, které do kompozice náležitě patří a jsou charakterizovány umělecko-historickým popisem. Stručným životopisem jsou zmíněni autoři, kteří se na vzniku kompozice, návrzích budov a stavbách podíleli.

Praktická část je úzce spojena s částí teoretickou, ze které čerpá historická fakta pro vytvoření pracovního sešitu, který je součástí kufříku. Vznik praktické části je podrobně popsán i s charakterizováním grafické úpravy. Hlavní úkol edukace je splněn, pomocí vzdělávacího edukačního programu určeného hlavně pro střední školy, na skupině jednotlivců s různým zastoupením škol. Tento typ edukace by byl možný pro využití veřejnosti při umístění kufříku do informačního centra, či muzea.

Celý průběh zkoušení edukačního programu byl popsán pozorovatelem, zaznamenán pomocí uložených, vyplněných pracovních sešitů a na závěr zhodnocen zúčastněnými studenty pomocí dotazníkové šetření, které se ukázalo jako pozitivní.

Seznam literatury

1. BÍLEK, Karol, Břetislav BALATKA a Eva BÍLKOVÁ. *Jičín*. 1. vyd. Praha: Pressfoto, 1988, 114 s.
2. BLAŽÍČEK, Oldřich J a Jiří KROPÁČEK. *Slovník pojmů z dějin umění: názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1991, 246 s. ISBN 80-207-0246-6.
3. BUKOVSKÝ, Jan. Valdický kartouz a jeho úloha v rámci kartuziánské architektury. *Z Českého ráje a Podkrkonoší : supplementum*. Semily: Státní okresní archiv, 1997.
4. ČERMÁK, Karel. *Jičín a okolí na dobových pohlednicích: Jičín und seine Umgebung auf historischen Ansichtskarten*. Jilemnice: Gentiana, c2001, 125 s. ISBN 80-902133-9-1.
5. ČERNÁ, Marie. *Dějiny výtvarného umění*. 3. rozš. a upr. vyd. Praha: Idea Servis, 2002, 216 s., [7] s. mapky. ISBN 80-85970-41-4.
6. DAVID, Petr a Vladimír SOUKUP. *Český ráj - Jičínsko*. 1. vyd. Praha: S & D, 1996, 154 s. ISBN 80-901517-2-8.
7. FIDLER, Petr. Kostel sv. Jakuba Většího v Jičíně a architekt Giovanni Battista Pieroni. *Z Českého ráje a Podkrkonoší : supplementum*. Semily: Státní okresní archiv, 1997, č. 3.
8. FRANCEK, Jindřich. *Jičín*. Vyd. 1. Praha: Litomyšl, 2004, 69 s., 115 obr. příl. ISBN 80-7185-682-7.
9. FRANCEK, Jindřich a Kristýna MATĚJKOVÁ. *Dějiny Jičína*. Vyd. 1. V Praze: Rybka, 2010, 597 s. ISBN 978-80-87067-81-9.
10. FUČÍKOVÁ, Eliška a Ladislav ČEPIČKA. *Valdštejn: Albrecht z Valdštejna Inter arma silent musae?*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2007, 621 s. ISBN 978-80-200-1565-5.
11. GOTTLIEB, Jaromír. Mariánská zahrada: Český ráj. *Krkonoše. Jizerské hory*. 2007, roč. 40, č. 6.
12. HÁJEK, Pavel. *Česká krajina a baroko: urbanismus českého baroka na příkladu města Jičína a jeho okolí*. Vyd. 1. Praha: Malá Skála, 2003, 66 s. ISBN 80-902777-6-4.

13. HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění: poslání, možnosti a podoby seznamování veřejnosti se soudobým výtvarným uměním prostřednictvím aktivizujících programů na výstavách*. Brno: Cerm, 1998, 142 s., obr. příl. ISBN 80-7204-084-7.
14. HORÁKOVÁ, Hana. *Jičín: bibliografický průvodce po stavebních, uměleckých a technických památkách*. Jičín: Okresní muzeum a galerie, 1988, 150 s.
15. HUYGHE, René. *Umění renesance a baroku: encyklopedie*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1970, 475 s.
16. JŮVA, Vladimír. *Dětské muzeum: edukační fenomén pro 21. století*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-090-5.
17. KARPOWICZ, Marius. *Artisti ticinesi in Polonia nel '600*, Lugano 1983.
18. KŘÍSTKOVÁ, Markéta a KŘÍSTEK, Nikola. *Pracovní listy : studijní materiál k semináři Škola a muzeum pod jednou střechou*. Praha 2004.
19. LÍČENÍKOVÁ, Michaela. Úloha Nicola Sebregondiho ve službách vévody Albrechta z Valdštejna. *Z Českého ráje a Podkrkonoší : supplementum*. Semily: Státní okresní archiv, 1997, č. 3.
20. LÍČENÍKOVÁ, Michaela. *Okruh architektů Albrechta z Valdštejna a počátky raného baroka v Čechách*. Praha, 2013. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Ústav dějin umění.
21. MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů*. Moravské zemské muzeum Brno, 2013. ISBN 978-80-7028-403-2.
22. MENČÍK, Ferdinand. *Dějiny města Jičína*. V Jičíně: Nákladem obce jičínské, 1906, 391 s., [19] s. obr. příl.
23. MORÁVEK, Jan a Zdeněk WIRTH. *Valdštejnův Jičín: příspěvek k dějinám barokního stavitelství v Čechách*. Praha: Jan Štenc, 1946, 78, v s.
24. NAVRÁTIL, Ivo. *Šlechtické rody a jejich sídla v Českém ráji: sborník referátů z vědecké konference konané ve dnech 24.-25. dubna 2009 v Turnově*. V Litoměřicích: Státní oblastní archiv, 2009, 384 s. ISBN 978-80-86254-19-7.
25. NESEJT, František. *Umění evropského baroka*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 1998, 151 s. ISBN 80-7041-015-9.
26. PIJOÁN, José. *Dějiny umění*. 3. vyd. Praha: Odeon, 1990, 348 s. ISBN 80-207-0888-x.
27. POCHE, Emanuel. *Umělecké památky Čech*. 1. vyd. Praha: Academia, 1977, 643 s.

28. PRÁŠEK, Josef. *Studie vývoje zaměstnanosti ve Východočeském kraji v letech 1963-1967 v jednotlivých odvětvích národního hospodářství a v podnicích podle resortů*. Hradec Králové: Východočeský krajský národní výbor, 1968, 1 sv.
29. HEJDA, Petr. *Jičínská farnost římskokatolická* [online]. 2015 [cit. 2015-04-26]. Dostupné z: <http://www.jicin.farnost.cz/>
30. PRIORATO, Galeazzo Gualdo. *Historia della vita d'Alberto Valstain, Duca di Fritland, Lion 1643*. Překlad podle Heleny Mahlerové v článku Alessandro Catalano, Galeazzo Gualdo Priorato / Historie Albrechta z Valdštejna, vévody Frýdlantského, Souvislosti, 2002.
31. STUHLÍKOVÁ, Alice. *Profese galerijního pedagoga*. Brno, 2012. Disertační práce. Masarykova Univerzita, katedra výtvarné výchovy.
32. ŠOBÁŇ, Marek. *Škola muzejní pedagogiky 6: Stručná teorie a praxe muzejní pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1871-1.
33. TOMAN, Rolf. *Baroko: architektura, sochařství, malířství*. 2., upr. vyd. Praha: Slovart, 2007, 500 s. ISBN 978-80-7209-771-5.
34. ULIČNÝ, Petr. *Valdická brána v Jičíně*. Z Českého ráje a Podkrkonoší č. 15, Semily 2002.
35. ULIČNÝ, Petr. *Maniera architektury vévody Albrechta z Valdštejna*. Praha. 2011.
36. *Valdštejnská loggie a komponovaná barokní krajina okolí Jičína: sborník referátů z vědecké konference konané ve dnech 6.-8. března 1997 v Jičíně*. Křižánky: Základní organizace Českého svazu ochránců přírody, 1997, 199 s., [4] obr. příl. ISBN 80-901284-8-3.
37. VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. 1. vyd. Praha: Libri, 1997, 782 s. ISBN 80-85983-17-6.
38. VLČEK, Pavel. *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2004, 761 s. ISBN 80-200-0969-8.
39. WAGNER, Jaroslav. *Jičín: městská památková rezervace, zámek a památky v okolí*. 1. vyd. Praha: Státní technické nakladatelství, 1965, 60 s.
40. WAGNER, Jaroslav. *Valdštejnská loggie, její stavební vývoj a význam v evropské architektuře*. Z *Českého ráje a Podkrkonoší : supplementum*. Semily: Státní okresní archiv, 1997.
41. WAGNER, Jaroslav. *Jičín*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1979.

Veliš

Vrch Veliš, nejvyšší bod krajinné kompozice. Už v pozdní době kamenné a bronzové zde bylo opevněné sídliště. Dále pak zde na přelomu 12. a 13. století byl zbudován hrad. Velišské panství získal roku 1623 Albrecht jako konfiskát a přikládal tomuto místu velkou váhu. Jeho plán byl zbudovat pod Velišem zázemí pro řád františkánů spolu s kostelem sv. Františka. Tento návrh však zůstal pouze snem a nikdy k jeho naplnění nedošlo. Hrad byl v pozdější době pobořen a dnes zde můžeme vidět známky zříceniny a pozůstatky bývalého lomu.

Stavění hradů je typické pro jeden umělecký sloh, ve kterém byl postaven u nás v Čechách například Karlštejn, věděl(a) bys jeho název?

V tomto slohu u nás vznikalo mnoho dalších hradů kromě Karlštejna. Vypiš další, které jsou stejného slohu a nachází se na území Česka.

Kopec Veliš je sopečného původu z třetihor a skládá se z čedičového suku. Zakroužkuj z následujících možností, které další nerosty vznikly stejným, sopečným způsobem.

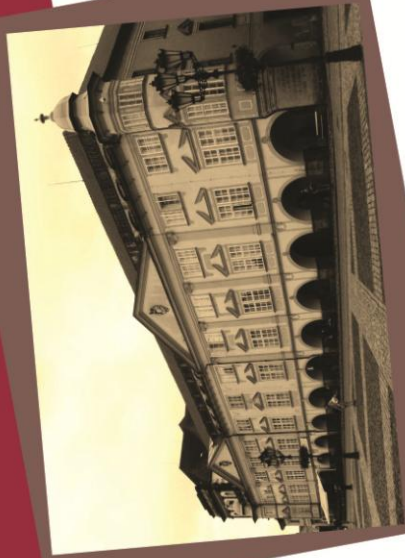
ŽULA - PÍSKOVEC - ZNĚLEC - JÍL - MRAMOR

Zde můžeš vidět jak vypadal hrad Veliš ještě v polovině 17. století.

Valdštejnský zámek

Zámek na svém místě stojí již z doby 16. století, kdy se jednalo o jednopatrový panský dům z období pozdní gotiky. V letech 1605-1607, kdy byl majetkem rodu Smiřických se mu dostává podoby renesanční. Při sporu o dědictví zámku mezi Eliškou Kateřinou Smiřickou a Markétou Saloménou došlo k úmyslnému výbuchu střelného prachu, který zde byl uskladněn a stavba byla pobořena. Po bitvě na Bílé hoře se novým vlastníkem zámku stává Albrecht z Valdštejna, který dal zámku novou, raně barokní podobu, jenž byla uskutečněna podle plánů Andrea Spezzy a Nicola Sebergondiho. Poslední velké úpravy se konaly v 18. století, kdy bylo průčelí přestavěno v duchu klasicistním.

O klasicismu, ve kterém je zámek opraven, se často hovoří jako o návratu k a _____ (doplňte slovo).

Zámek nese několik zajímavých stavebních prvků, které jsou zde na obrázcích. Po zpřeházení písmenek dostaněš jejich názvy. Dokážeš poznat sloh či období, pro které jsou prvky charakteristické?

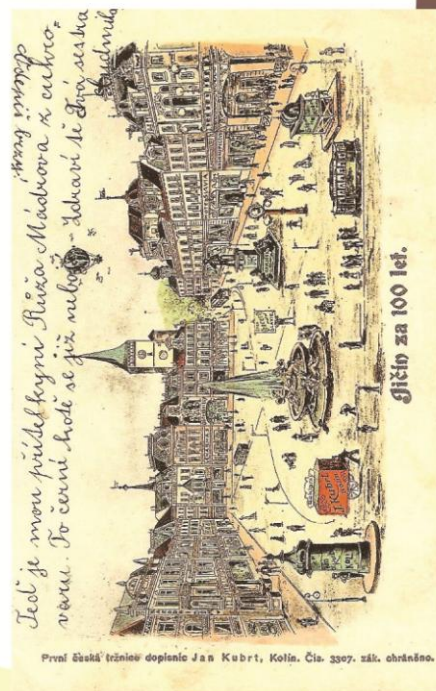
Y A R Á K D

K Ř Ý A R

Í Ř S A M

Jak sis jistě všiml(a), náchází se zde tzv. futuristické pohlednice, pomocí nichž se snažili žertovnou formou vystihnout, jak bude město vypadat v budoucnu. Obě byly vytisknuty okolo roku 1904, takže můžeš teď sám(a) rozhodnout, jestli se jim jejich víze budoucnosti povedla.

Už jsi rozhodl(jsi) jestli se budoucnost z pohlednic shoduje s dnešní podobou? Teď tě bude čekat podobný úkol vizonáře. Máš za úkol vymyslet a nakreslit vlastní pohlednici, jak bude Jičín vypadat za 100 let nebo i déle.

Kostel sv. Jakuba Většího

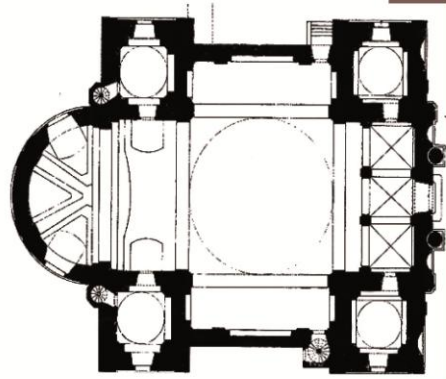

Kostel sv. Jakuba byl vystavěn v období baroka a nachází se mezi Valdštejnským zámkem a Valdickou bránou v centru města. Původní plán Albrechta z Valdštejna byl zbudovat v Jičíně své sídlo a s ním i biskupství. Kostel sv. Jakuba Většího se tedy měl stát hlavní katedrálou. Vše bylo narušeno roku 1623, kdy byla žádost papežskou kurií zamítnuta. Návrhy na výstavbu kostela vytvořil Giovanni Battista Pieroni, které však po zavraždění Albrechta roku 1634 nebyly zcela dodrženy a kostel byl dostavěn ve skromném provedení až o 20 let později. Následně dochází ke dvěma rozsáhlým požárům a dnešní podobu získal kostel v druhé polovině 19. století. Vnitřní vybavení kostela je převážně barokní a mezi nejcenější památky patří nástěnná malba a obrazy od Josefa Kramolína.

Do kterého uměleckého slohu byste zařadili průčelí kostela ?

Sv. Jakub Větší, kterému je kostel zasvěcen je patronem poutníků, bojovníků a Španělska, kde byl také pohřben. Toto místo je navštěvováno velkým množstvím poutníků, věděli byste jak se město jmenuje?

Vyznačte v obrázku půdorysu kostela sv. Jakuba Většího následující části, kde si myslíte, že se nachází:

oratoř

kruchta

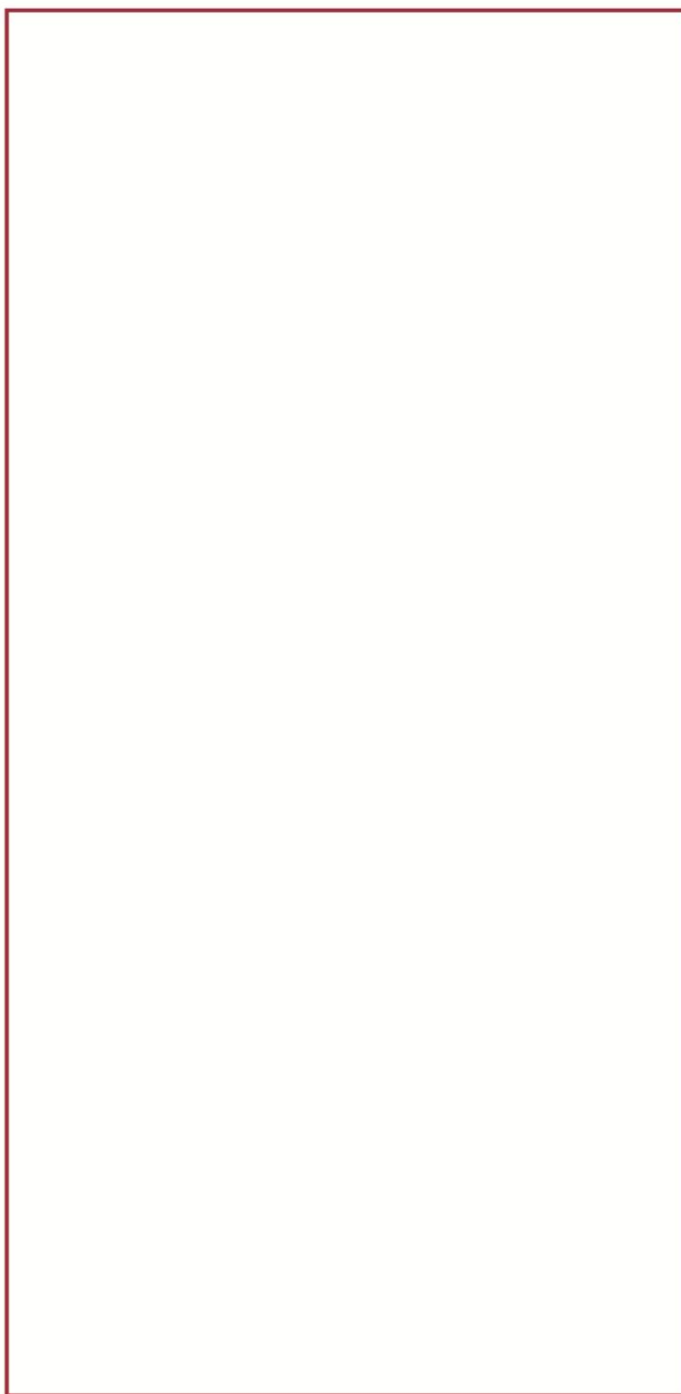
presbytář

hlavní loď

průčelí

Kostel sv. Jakuba Většího měl podle původních plánů nabýt vzhledu daleko honosnějšího, který by představoval hlavní chrám biskupství, jež v Jičíně Valdštejn zamýšlel, ale bylo zamítnuto. Na prvotním návrhu je kostel zdoben čtyřmi věžemi a mohutnou kopulí. Po zavraždění Albrechta byl kostel dostavěn v prostější podobě.

Teď máš jedinečnou možnost zkoušet si trochu profese architekta a natrénovat perspektivu. Jak jsi se dočetl(a), kostel měl být původně daleko honosnější. Zkus vymyslet a nakreslit jak by při plné dostavbě vypadal.

Valdická brána

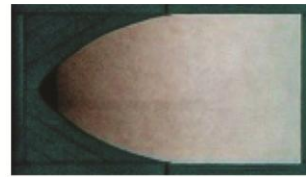
Valdická brána byla postavena v letech 1568-1578 v duchu renesancím na základech východní brány ze 14. století. Jedná se o jedinou věž původního opevnění, která byla dochována. Dosaňuje celkové výšky 52 metrů a právem je tak nazývána ústřední dominantou města Jičína. Nikdy nebyla omítnuta a podle vzhledu poznáme, že je zděna z nepravidelného zdiva. Vrchol věže je pak zakončen novogotickou stanovou střechou. Na straně ke kostelu sv. Jakuba Většího si na bráně můžeme všimnout kruhového znaku města a pod ním erbu rodu Trčků z Lípy.

Vášim prvním úkolem při výstupu na věž bude spočítat všechny schody, víte kolik přesně jich je?

Až vystoupíš na Valdickou bránu, můžeš spatřit celou krajinnou kompozici, kterou Albrecht z Valdštejna zamýšlel. Při pohledu směrem k hlavnímu náměstí v dálce uvidíš vrch Veliš. Na opačné straně ochozu, směrem k Valdicím, se nachází lipová alej, Libosad a Kartouzský klášter.

Na obrázku je architektonický prvek, ze kterého se skládá celý ochoz brány. Napište jak se nazývá a pro který sloh je charakteristický. Znáte ještě další stavby s tímto prvkem? Napište je.

Valdická brána je známá i z Večerníčku o loupežníku Rumcajsovi, který je dílem Radka P_____ (doplňte příjmení autora). Jeho dalším pověstným výtvořem, jenž znají i malé děti je znělka Večerníčku, k němuž první kresby vznikly již roku 1965. Tento umělec je významným českým zástupcem video artu. Kromě filmu a animace se věnoval i malbě, grafice a fotografii.

Teď budeš mít možnost si vymýšlení a kreslení příběhu sám(a) vyzkoušet. Jak sis jistě všiml(a) jsou zde dva obrázky, první a poslední. Tvým úkolem je dokreslit do prázdných políček a napsat na prázdné řádky, co se mohlo podle tebe stát. Použij přiložené výtvarné potřeby.

1.

2.

3.

4.

Lipová alej

Lipová alej vznikla v roce 1632, kdy Valdštejn nechal vysázet 1152 lip do čtyř řad, které představovaly graciózní příjezdovou cestu z Jičína do jeho nového letního sídla Libosadu. Přesná délka této linie činí 1716 metrů a na šířku 20,5 metrů. V 19. století byla alej narušena vybudování pozemní komunikace v blízkosti vstupu do čestného dvora. Dnes zde však stále stromořadí najdeme, i když v menších počtu 1140 stromů druhu lípy srdčité.

Lipová alej je čtyřmi řadami lip členěna do tří cest, i když dnes se prostřední běžně nevyužívá. Víš, jakou to mělo funkci, a proč je alej takto členěna? Napiš funkci pro každou z cest.

Při doputování až na konec lipové aleje se při pohledu směrem na město Jičín, středem řadou lip, otevře pohled na dvě části komponované krajiny. Jedná se o:

1. _____

2. _____

Libosad

Libosad s Valdštejnskou loggií, která představuje hlavní dominantu, se začal stavět roku 1630. Vše bylo budováno za účelem letního sídla, místa odpočinku, ale i zábavy. Tento úkol Albrecht svěřil jednomu ze svých architektů, konkrétně Nicolu Sebregondimu, který vytvořil plány a vedl stavbu. K letohrádu je připojen čestný dvůr, kde byly umístěny konírny, pokoje pro služebnictvo a kuchyně. Z druhé strany loggie se pak nacházela terasovitá zahrada, jež byla zakončena jezír- kem a fontánou. Dnes však zůsta- la pouze jedna upravená část zahrady, ostatní zpusťlo a bylo narušeno postavením železniční tratě. I budova uvnitř není v dobrém stavu, protože po smrti Albrechta zde byly byty, ale pak i sklady a sýpka.

Budova loggie byla postavena v období baroka, ale dnešní podobu jí daly rozsáhlé úpravy na počátku 19. století. Zařad', do jakého uměleckého slohu podle dnešní vnější podoby patří:

K _____

Součástí zahrady je i umělá jeskyně, jež v těchto dobách nabývala na popularitě. V Libosadu se nachází její torzo, které je dnes obydlím pro poustevníka. Víš, jak se této jeskyni odborně říká? Jestli ne, nevádi. Vylušti tuto osmisměrku a to slovo se dozvíš.

S	E	B	R	E	G	O	N	D	I	K	O	N	A	
P	R	T	G	I	R	N	Í	Č	I	J	E	L	A	
E	E	K	J	G	B	U	K	A	J	Ř	O	T	R	
Z	C	E	E	G	O	R	O	M	Á	R	C	H	T	K
Z	I	T	S	O	Z	B	S	D	S	E	O	E	Ý	
A	N	I	K	L	Á	Š	T	E	R	E	Z	Ř		
S	Z	C	H	Y	D	M	Í	E	B	R	Á	N	A	O
O	Ě	R	N	Í	E	P	L	Í	P	A	T	S	T	
K	V	A	Ě	S	K	A	D	O	V	É	V	A	A	

Výškrtni:
SEBREGONDI, SPEZZA, ERB,
LOGGIE, KLÁŠTER, KOSTEL,
BRUNO, JAKUB, ALBRECHT,
JIČÍN, ZÁMEK, VĚVODA, ALEJ,
IKONA, LÍPA, ARKÝŘ, CHRÁM,
ŘÁD, JESKYNĚ, BRÁNA,
OCHOZ, ARCHITEKT, SÍDLO,
TERASA, VĚZNICE, EGO, SOK,
ŠÍP, SEN.

(Tajenka)

Kartouzský klášter

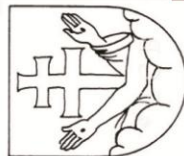
Klášter ve Valdčích je poslední část východního konce Valdštejnovy krajiny. Stavba začala roku 1627 podle plánu Andrea Spezzy. Celému komplexu věnoval vévoda frýdlantský 100 000 zlatých a okolní polnosti včetně vesnice Radimy. Klášter byl obdělávkového půdorysu, ze kterého se uprostřed tyčil kostel sv. Bruna, zakladatele kartuziánského řádu, kterému byla budova určena. Toto však nebyl jediný Albrechtův záměr, místo mu mělo poskytnout klid pro jeho poslední odpočinek. Po zrušení církevních řádů Josefem II. roku 1782 musel řád odejít a pro klášter se našlo nové využití jako byty a kanceláře. Dnes je zde věznice pro nejtěžší zločince.

Řád kartuziánů je charakteristický polopoustevnickým životem mnichů. Aby se každý mohl věnovat svému duchovnímu životu, měl k dispozici samostatné místo, které představovala domeček se zahrádkou. Napiš jak se tomuto domku říkalo.

C ____ _

Na obrázcích jsou představitele a erby církevních řádů. Doplň k jednotlivým fotografiím názvy řádů, podle jejich vzhledu. Na výběr máš: kartuziáni a frantiskáni.

Odpovědi

Veliš

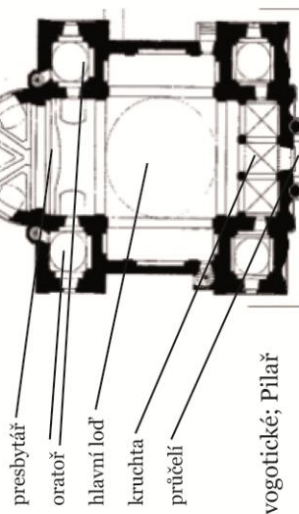
gotika; Zvíkov, Bezděz, Strakonice, Kost, Křivoklát, Pernštejn, ...; žula, znělec

Valdštejnský zámek

antice; arkády (renaissance), arkýř (renaissance), římsa (poprvé v antice, nachází se téměř ve všech slohách)

Kostel sv. Jakuba Většího

neoklasicismus = novoklasicismus (další vlna klasicistního umění); Santiago de Compostela;

Valdická brána

152 + 4 slepé schody (156); lomený oblouk (gotika, novogotika); stavy gotické, novogotické; Pílař

Lipová alej

střední široká cesta sloužila pro kočáry (panstvo), postranní úzké pro poddané (chudý lid); Veliš, Valdická brána

Libosad

klasicismus; grotta

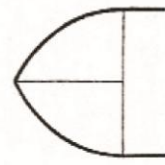
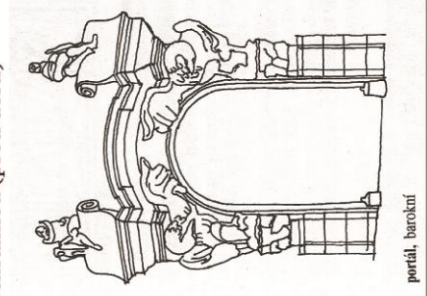
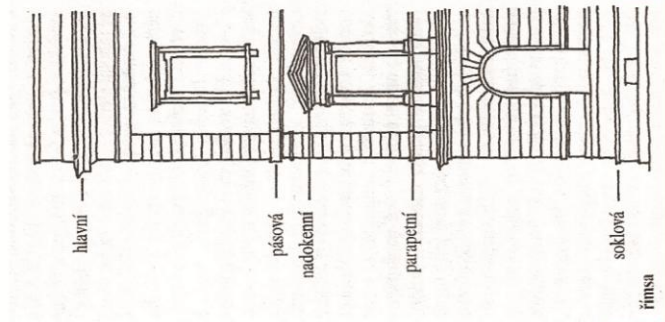
Kartouzský klášter

cela; vlevo (bílý hábit) kartuziáni, vpravo (hnědý hábit) františkáni

Slovníček

arkády-soustava oblouků nesených svislými podporami (sloupy nebo pilíře)
arkýř-krytý balkón, vyskytuje se někdy na zděné noze, může procházet i několika patry
čestný dvůr-prostranství uvnitř barokního stavení do podkovovitého půdorysu, uzavřen vstupní branou
františkáni-členové františkánského církevního řádu, který klade důraz na bratrství a život v chudobě
grotta-uměle vytvořená jeskyně zdobená mušlemi, krápníky apod.
hlavní loď-je část kostela, kde jsou umístěny lavice pro účastníky obřadů
kartuziáni-členové kartuziánského církevního řádu, který je typický polopoustevníckým životem
konfiskace-zabavení majetku bez náhrady ve prospěch státu
kruchta=kür-hudební tribuna, která je součástí kostela, nese varhany
loggie-stavba příznačná pro italskou renesanční architekturu, může být na některé straně otevřena arkádami
lomenný oblouk-architektonický prvek
neoklasicismus-návrat ke klasické řecké a římské architektuře, v 60. letech 19. století i ve 20. století
novogotika-umělecký směr 19. a 20. století, který se navravel ke gotice
oratoř-vyvýšené, částečně uzavřené místo v kostele pro šlechtické rodiny
papežská kurie-ústřední administrativní a soudní orgán při papežském sídle
portál-architektonicky nebo plasticky zdůrazněný hlavní vchod do budovy
presbytář-závěr kostela, který je vybaven hlavním a obětním oltářem, prostor pro kněží vykonávající obřad
průčelí=průčelní fasáda, hlavní vnější část budovy, často s bohatší výzdobou
římsa-vodorovný architektonický prvek, který má funkci členicí, kontruktivní i ochrannou (proti dešti)

oblouk normální (lomený)

Veliš

(zdroj: www.interregion.cz/turistika/hrady_zamky/velis/velis_hrad.htm)

Valdštejnský zámek

(zdroj: www.vevodstvi.cz/inpage/galerie/)

Kostel sv. Jakuba Většího

(zdroj: <http://www.turistika.cz/mapy/mista/jicin-kostel-sv-jakuba-vetsiho>)

Valdická brána

(zdroj: www.mujiin.cz/valdicka-brana/g-1551)

Lipová alej

(zdroj: itras.cz/valdstejnska-lipova-alej/galerie/15628)

Libosad

(zdroj: <http://www.turistika.cz/mapy/mista/jicin-valdstejnska-lodzie-a-libosad>)

Kartouzský klášter Valdice

(zdroj: <http://www.politictivezni.cz/veznice-valdice.html>)